

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach

LKA.410.002.10.2018
P/18/067

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Katowicach
ul. Powstańców 29, 40-039 Katowice
T +48 32 784 42 00, F +48 32 784 42 30
lka@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/18/067 – Zabezpieczenie i zagospodarowanie zwałowisk pogórnich.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach
Kontroler	Anna Rudnik, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LKA/50/2018 z dnia 14 lutego 2018 r. (dowód: akta kontroli str. 1)
Jednostka kontrolowana	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach, ul. Wita Stwosza 2, 40 - 036 Katowice ¹ , nr REGON 271096180
Kierownik jednostki kontrolowanej	Tadeusz Sadowski ² – Śląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w Katowicach ³ (dowód: akta kontroli str. 2-7)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Śląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska w okresie objętym kontrolą⁴ podejmował działania nadzorcze nad sposobem gospodarowania odpadami z wydobycia węgla kamiennego i zapewnieniem bezpieczeństwa zwałowisk pogórnich, jednak działania te nie były w pełni rzetelne i nie spełniały wymogów wszystkich obowiązujących w tym zakresie przepisów.

Konstruując plany kontroli *WI* nie przeprowadzał bowiem analiz prawdopodobieństwa naruszenia wymagań ochrony środowiska przez zarządzających istniejącymi na terenie województwa śląskiego składowiskami odpadów wydobywczych, o których mowa w art. 78 a ust. 1 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁵. Następstwem tego była m.in. niewielka liczba kontroli w podmiotach gospodarujących odpadami wydobywczymi w stosunku do liczby podmiotów prowadzących taką działalność gospodarczą. W latach 2015-2018 (do dnia kontroli NIK) skontrolowano jedynie sześć spośród 24 zakładów górniczych, będących wytwórcami odpadów wydobywczych i jednego podmiotu zarządzającego obiektem unieszkodliwiania odpadów wydobywczych⁶. Nadto, na terenie województwa śląskiego znajdowało się 138 miejsc, w których składowano odpady wydobywcze, spośród których w 16 były pozyskiwane odpady. W latach 2015 - 2018 skontrolowano tylko jeden podmiot wydobywający odpady z miejsc ich składowania.

Wojewódzki Inspektor, w przypadku zamkniętego *ouow* „Waleska” w Łaziskach Górnych, przez pięć lat nie skorzystał z przyznanego mu narzędzia nadzoru jakim jest kontrola zamykanych *ouow*, o której mowa w art. 42 ust. 1 ustawy z dnia

¹ Zwany dalej: *WIOŚ*, lub *Inspektorat*.

² Od 2 maja 2016 r. Poprzednio, od 2008 r. do 29 lutego 2016 r. Śląskim Wojewódzkim Inspektorem Ochrony Środowiska była Anna Wrześniak, przy czym w okresie od 1 lutego 2016 r. do podejmowania wszelkich czynności wynikających z kompetencji Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska został upoważniony Jerzy Kopyczok.

³ Zwany dalej *Wojewódzkim Inspektorem* lub *WI*.

⁴ Lata 2015-2018 (do dnia kontroli NIK).

⁵ Dz.U. z 2017 r. poz. 2168, ze zm.; zwanej dalej ustawą „o swobodzie działalności gospodarczej”. Od dnia 30 kwietnia 2018 r. obowiązuje ustawa z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2018 r. poz. 646).

⁶ Zwanych dalej „*ouow*”.

10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych⁷, co skutkowało tym, że nie posiadał on rzetelnej wiedzy na temat zgodności stanu faktycznego zamkniętego ouow z stanem wynikającym ze sprawozdań z monitoringu.

Ponadto WI nie posiadał rzetelnych danych o liczbie znajdujących się na terenie województwa śląskiego składowisk odpadów pochodzących z wydobycia węgla kamiennego. Brak tych danych spowodował, że w informacjach przekazywanych do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska na temat aktualności spisu ouow oraz opuszczonych ouow, które wywierają negatywny wpływ na środowisko lub mogą stać się w średnio – lub krótkoterminowej perspektywie poważnym zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi lub zagrożeniem dla środowiska, sporządzonego w 2012 r. przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska⁸ WI przedstawiał informacje nieodpowiadające w pełni stanowi rzeczywistości. NIK zauważa także, że do ujęcia w ww. spisie winny zostać zgłoszone termicznie czynne hałdy znajdujące się na obszarze działania Wojewódzkiego Inspektora, których negatywne oddziaływanie na środowisko oraz zdrowie i życie ludzkie jest bezsporne.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Nadzór nad sposobem i bezpieczeństwem gospodarowania odpadami wydobywczymi.

Opis stanu faktycznego

1. WIOŚ uwzględnił w rocznych planach kontroli na lata 2015, 2017 i 2018 zagadnienia związane z gospodarką odpadami pochodzącymi z wydobycia węgla kamiennego.

Zgodnie z art. 78a ust. 1, obowiązującej w okresie objętym kontrolą NIK ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁹ kontrole planuje się i przeprowadza po uprzednim dokonaniu analizy prawdopodobieństwa naruszenia prawa w ramach wykonywania działalności gospodarczej. Analiza obejmuje identyfikację obszarów podmiotowych i przedmiotowych, w których ryzyko naruszenia przepisów jest największe. WIOŚ nie przeprowadzał takich analiz.

Na terenie Województwa Śląskiego w okresie objętym kontrolą funkcjonowały 24 zakłady górnicze wydobywające węgiel kamienny, które były wytwórcami odpadów wydobywczych oraz jeden podmiot zarządzający ouow. W ww. okresie skontrolowano, zgodnie z sporządzonymi planami kontroli, sześć zakładów górniczych i dwukrotnie podmiot zarządzający ouow w Panewnikach (odpowiednio dwie¹⁰, trzy¹¹ i trzy¹²).

W planie pracy na rok 2016 nie ujęto kontroli w podmiotach prowadzących działalność w zakresie gospodarki odpadami wydobywczymi, pomimo iż Główny Inspektor Ochrony Środowiska¹³, w piśmie z dnia 26 listopada 2015 r. wskazał jako ogólnopolskie cele kontroli kontrole przestrzegania przepisów prawa przez wytwórców odpadów wydobywczych oraz zarządzających ouow.

Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że: *został dodany nowy ustawowy obowiązek do realizacji przez WIOŚ w zakresie gospodarki odpadami. Nowe zadanie wynikało z art. 108 pkt 4 ustawy z 11 września 2015 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1688), wprowadzającego zmiany do ustawy*

⁷ Dz. U. z 2017 r. poz. 1849, ze zm.; zwana dalej ustawą „o odpadach wydobywczych”.

⁸ Wykaz sporządzony w oparciu o dyspozycją art. 44 ust. 3 ustawy o odpadach wydobywczych

⁹ Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.

¹⁰ W Jastrzębskiej Spółce Węglowej S.A. KWK „Budryk” w Ormuntowicach i HALDEX S.A. w Katowicach.

¹¹ W Polskiej Grupie Górniczej Sp. z o.o. Oddział KWK „Mysłowice-Wesoła” w Mysłowicach, Polskiej Grupie Górniczej Sp. z o.o. Oddział KWK „Wujek” w Katowicach oraz HALDEX S.A. w Katowicach.

¹² W trzech oddziałach Polskiej Grupy Górniczej S.A. w Katowicach, tj. w: Oddziale KWK „Bolesław Śmiały” w Łaziskach Górnych, Oddziale KWK „Sośnica” w Gliwicach oraz w Oddziale KWK „Murcki-Staszic” w Katowicach.

¹³ Zwany dalej „GIOŚ”.

z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach. Do ustawy o odpadach dodany został art. 41a¹⁴. Zatem do obowiązków kontrolnych WIOŚ w zakresie gospodarki odpadami, z dniem 1 stycznia 2016 r., doszedł obowiązek udziału WIOŚ w postępowaniu prowadzonym przez Starostów, Prezydentów Miast oraz Marszałka Województwa, dotyczącym udzielenia zezwolenia na przetwarzanie odpadów w instalacji. W wyjaśnieniach Wojewódzki Inspektor dodał, że WIOŚ na 2016 r. nie zaplanował do kontroli podmiotów prowadzących działalność w zakresie gospodarowania odpadami pochodzących z wydobycia węgla kamiennego, gdyż: *nie była znana skala napływających wniosków i istniała realna możliwość niezrealizowania kontroli planowych ze względu na ograniczenia czasowe i kadrowe (...)*. Dodatkowo Wojewódzki Inspektor podał, że w 2016 r. do WIOŚ wpłynęły aż 93 wnioski o przeprowadzenie kontroli przed wydaniem zezwolenia na przetwarzanie odpadów w instalacji, a konieczność realizacji tych kontroli bez zbędnej zwłoki zmusiła Inspektorat do rezygnacji z części innych kontroli zaplanowanych na ten rok.

(dowód: akta kontroli str. 8-14, 22, 54-55, 69-70, 73, 98)

2. Główny Inspektor Ochrony Środowiska, realizując dyspozycję art. 44 ust. 3 ustawy o odpadach wydobywczych, w 2012 r. sporządził spis *ouow* oraz opuszczonych *ouow*, które wywierają negatywny wpływ na środowisko lub mogą stać się w średnio- lub krótkoterminowej perspektywie poważnym zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi lub zagrożeniem dla środowiska. Powyższy spis był sporządzany na podstawie informacji pozyskanych w tym zakresie od wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska. Na terenie województwa śląskiego, zgodnie z ww. spisem znajdowały się cztery zamknięte obiekty unieszkodliwiania odpadów wydobywczych z górnictwa węgla kamiennego, tj. składowiska odpadów pogórnicznych: „Waleska”, „Borynia – Jar zbiornik 6a”, „Pochwacie”, „Kościelniok” oraz jedno opuszczone składowisko byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Dymitrow” przy stadionie KS Polonia.

WIOŚ w latach 2015-2018 (do dnia kontroli NIK) podejmował następujące działania związane z aktualizacją powyższego spisu.:

- pismem z 4 marca 2014 r. przedstawił informację dotyczącą aktualizacji „Spisu ...”, w której wskazał, że nie nastąpiły zmiany w wykazie sporządzonym w 2012 r. *WI* wyjaśnił, że wpływ oddziaływania czterech zamkniętych *ouow* na środowisko jest obserwowany na podstawie wyników monitoringu, prowadzonego przez zarządzających,
- pismem z dnia 10 lipca 2014 r. przekazał kwestionariusz dotyczący wykonania Dyrektywy 2006/21/WE w zakresie obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, w tym tabelę dotyczącą wykazu *ouow* zamkniętych i w fazie zamknięcia, w której wykazano wyłącznie obiekty, dla których wydano wymagane decyzje: dwa czynne *ouow*, jeden zamknięty i trzy w fazie zamykania,
- pismem z 30 czerwca 2016 r. - w ramach przeglądu stanu implementacji Dyrektywy 2006/21/WE - przekazał wypełniony kwestionariusz¹⁵ w zakresie *ouow*, wymagających uzyskania zezwolenia na prowadzenie *ouow*,
- pismem z 21 września 2017 r. przekazał opracowany kwestionariusz na potrzeby sprawozdania państw członkowskich, w związku z wykonaniem Dyrektywy 2006/21/WE w sprawie gospodarowania odpadami pochodzącymi z przemysłu wydobywczego, obejmujący okres maj 2014 r. - kwiecień 2017 r., w którym

¹⁴ „Zezwolenie na przetwarzanie odpadów oraz pozwolenie na wytworzenie odpadów uwzględniające przetwarzanie odpadów są wydawane po przeprowadzeniu przez wojewódzkiego inspektora ochrony środowiska, z udziałem przedstawiciela właściwego organu – kontroli instalacji, obiektu budowlanego lub jego części, w których ma być prowadzone przetwarzanie odpadów, w zakresie spełniania wymagań określonych w przepisach ochrony środowiska”.

¹⁵ Opracowany przez Komisję Europejską.

powielono dane przedstawione wcześniej w piśmie z 10 lipca 2014 r. i wykazano wyłącznie obiekty, dla których wydano wymagane decyzje: dwa czynne *ouow*, jeden zamknięty i trzy w fazie zamykania,

(dowód: akta kontroli str. 625-661)

3. W latach 2015-2017 WIOŚ przeprowadził łącznie 1.662 kontrole¹⁶, w tym 16 kontroli w 15 podmiotach gospodarujących odpadami pochodzącymi z wydobycia węgla, z tego w poszczególnych latach odpowiednio: siedem¹⁷, trzy¹⁸ i sześć¹⁹ kontroli.

(dowód: akta kontroli str. 96-104)

Analiza dokumentacji wszystkich 16 kontroli przeprowadzonych w podmiotach gospodarujących odpadami z wydobycia węgla kamiennego wykazała, że:

– w trakcie 12 kontroli WIOŚ sprawdził posiadanie przez kontrolowane jednostki decyzji – pozwoleń na wytwarzanie odpadów i/lub decyzji – zezwoleń na prowadzenie działalności w zakresie odzysku odpadów. W przypadku pozostałych czterech kontroli ww. decyzje nie były objęte zakresem kontroli WIOŚ (realizowane były na wniosek kontrolowanych podmiotów, w celu potwierdzenia osiągnięcia efektu ekologicznego rekultywacji, której wykonawcami były firmy zewnętrzne).

Ustalenia dotyczące przestrzegania warunków określonych w decyzjach zawarto w dokumentacji siedmiu z ww. 12 kontroli. W pozostałych pięciu przypadkach Wojewódzki Inspektor wyjaśnił m.in., że kontrola w:

- Zakładzie Górniczym „Zagłębie” Sp. z o.o. w Sosnowcu²⁰ (w 2016 r.) była pozaplanowa i wynikała z interwencji. Ustalono, że Spółka prowadzi działalność w zakresie prac przygotowawczych i inwestycyjnych, celem uruchomienia nowego wydobywczego zakładu górnictwa, w związku z czym przestrzeganie warunków określonych w decyzji na prowadzenie działalności w zakresie wytwarzania odpadów nie było przedmiotem kontroli,
- Przedsiębiorstwie Górniczym „SILESIA” Sp. z o.o. w Czechowicach-Dziedzicach²¹ (w 2016 r.) była kontrolą pozaplanową i dotyczyła głównie rozstrzygnięcia zagadnienia utraty statusu odpadów przez pogórniczne odpady skały płonnej, wykorzystywane w charakterze kruszywa łamanego do celów budowlanych (przez firmę zewnętrzną). W czasie kontroli sprawdzono przestrzeganie warunków decyzji Starosty Bielskiego²²,

¹⁶ W 2015 r. – 591 kontroli, 2016 – 557 kontroli, w 2017 r. – 514.

¹⁷ Cztery kontrole dotyczące potwierdzenia osiągnięcia efektu ekologicznego w: Urzędzie Miasta w Zabrze (rekultywacja terenów w rejonie rzeki Bytomki) - umowa dotacji z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, zwanym dalej „NFOŚiGW”, z 6 czerwca 2012 r. nr PIOS.02.00-00-004/11-00; Spółce Restrukturyzacji Kopalń S.A. w Bytomiu, Oddział w Dąbrowie Górniczej, Zakładzie „Kopalnie Węgla Kamiennego w Całkowitej Likwidacji”, zwanym dalej „SRK S.A.”, (rekultywacja osadników wód dołowych po KWK „Andaluzja”) - umowa dotacji z NFOŚiGW z 9 sierpnia 2013 r. nr 555/2013/Wn-12/KO-RT-PO/D; SRK S.A. (rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością górnictwa – zwałowiska A w Piekarach Śląskich „Rejon Jowisz”) - umowa dotacji z NFOŚiGW z 30.11.2010 r. nr 648/2010/Wn-12/KO-RT-RW/D; ARMADA Development SA w Bytomiu (likwidacja ognisk zapożarowania przez rekultywację w Bytomiu, przy ul. Szyby Rycerskie dzielnica Łagiewniki) – umowa dotacji z NFOŚiGW z 30 czerwca 2014 r. nr 416/2014/Wn-12/OZ-RZ-GO/P oraz trzy kontrole w szczególności w zakresie przestrzegania przepisów i decyzji w zakresie ochrony środowiska w: Jastrzębskiej Spółce Węglowej SA, zwanej dalej „JSW S.A.”, KWK „Pniówek” w Pawłowicach; JSW SA KWK „Budryk” w Omontowicach; HALDEX S.A. w Katowicach.

¹⁸ W szczególności w zakresie przestrzegania przepisów i decyzji w zakresie ochrony środowiska w: CTL HALDEX SA w Sosnowcu; Zakładzie Górniczym Zagłębie Sp. z o.o. w Sosnowcu; Przedsiębiorstwie Górniczym SILESIA Sp. z o.o. w Czechowicach-Dziedzicach.

¹⁹ W szczególności w zakresie przestrzegania przepisów i decyzji w zakresie ochrony środowiska w: F.P.H.U. STANPOL Brynarski Stanisław w Bytomiu; Firmie Handlowej TRANSBUD-WULKAN Zdzisław Wszola w Preczowie; Polskiej Grupie Górniczej, zwanej dalej „PGG”, Oddział KWK „Mysłowice-Wesoła”; PGG Oddział KWK „Wujek”; HALDEX SA w Katowicach; TRAKT Sp. z o.o w Gliwicach.

²⁰ Protokół kontroli nr WIOŚ-KATOW 212/2016 z 29 czerwca 2016 r.

²¹ Protokół kontroli nr BIB 75/2016 z 17 maja 2016 r.

²² Znak ZR.6233.65.2014.DE z 14 listopada 2014 r.

zezwalającej Spółce na przetwarzanie odpadów z wydobywania kopalin innych niż rudy metali i odpadów powstających przy płukaniu i oczyszczaniu kopalin – tylko w części dotyczącej procesu odzysku polegającego na produkcji kruszywa łamanego – co wynikało z problemowego charakteru kontroli. W związku z tym, że nie stwierdzono nieprawidłowości w zakresie przestrzegania ww. decyzji – nie zamieszczono o tym adnotacji w protokole kontroli,

- Polskiej Grupie Górniczej Sp. z o.o. w Oddziale KWK „Mysłowice-Wesoła” w Mysłowicach²³ oraz Oddziale KWK „Wujek” w Katowicach²⁴ były zaplanowane na 2017 r., jako kontrole wprowadzających ścieki do wód lub ziemi, jednak zaistniała konieczność poszerzenia zakresu tych kontroli o zagadnienia związane z gospodarką odpadami, co wynikało z wniosków prezydentów miasta Mysłowice i Katowice – w trybie art. 41a ustawy z dnia 14 grudnia 2012 r. *o odpadach*²⁵ o przeprowadzenie przez WIOŚ kontroli w tych kopalniach, w związku z zamiarem wydania decyzji zezwalających na przetwarzanie odpadów w instalacjach. Dotyczyło to instalacji do kruszenia odpadów wydobywczych oraz instalacji służącej do wytwarzania mieszanin doszczelniających popiołowo – wodnych. *WI* w wyjaśnieniach podał, że w związku z szerokim zakresem kontroli ustalono, że sprawy przestrzegania przez te kopalnie warunków określonych w decyzjach dotyczących wytwarzania i/lub odzysku odpadów nie będą przedmiotem kontroli,
 - TRAKT Sp. z o.o. w Gliwicach²⁶ była kontrolą pozaplanową, na wniosek Prezydenta Miasta Gliwice o przeprowadzenie kontroli w trybie art. 41a ustawy *o odpadach*, poprzedzającej wydanie decyzji na przetwarzanie odpadów wydobywczych w instalacji, a Spółka nie posiadała jeszcze decyzji na prowadzenie działalności w zakresie wytwarzania i przetwarzania odpadów;
- realizację obowiązku prowadzenia ewidencji odpadów objęto zakresem 12 kontroli²⁷. W przypadku dwóch kontroli - wykonywanych dla potwierdzenia osiągnięcia efektu ekologicznego - podczas realizacji przedsięwzięcia nie wytwarzano odpadów, a podczas kolejnych dwóch kontroli w tym zakresie sprawdzono sposób zagospodarowania odpadów przez wykonawcę zewnętrznego,
 - wykonywanie obowiązków sporządzania i przedkładania Marszałkowi Województwa Śląskiego zbiorczych zestawień danych o rodzajach i ilościach odpadów, o sposobach gospodarowania nimi oraz o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku i unieszkodliwiania odpadów było przedmiotem 12 kontroli²⁸ (pozostałe cztery kontrolowane zadania dotyczące efektu ekologicznego realizowane były przez firmy zewnętrzne),
 - spośród 13 podmiotów objętych kontrolą, wcześniejszymi kontrolami – w okresie od 2011 r. – WIOŚ objął dziewięć podmiotów, z czego zarządzenia wydano w siedmiu przypadkach, a ich realizację podczas kolejnej kontroli sprawdzono w pięciu. W dwóch przypadkach w protokołach nie odnotowano

²³ Protokół kontroli nr WIOŚ-KATOW 313/2017 z 3 listopada 2017 r.

²⁴ Protokół kontroli nr WIOŚ-KATOW 327/2017 z 28 listopada 2017 r.

²⁵ Dz. U. z 2018 r. poz. 21, ze zm.

²⁶ Protokół kontroli nr BIB 209/2017 z 30 października 2017 r.

²⁷ Ustalono, że ewidencji odpadów nie prowadził jeden podmiot: Zakład Górniczy Zagłębie Sp. z o.o. w Sosnowcu, protokół kontroli nr WIOŚ-KATOW 212/2016 z 29 czerwca 2016 r.

²⁸ Ustalono, że obowiązku tego nie wykonał Zakład Górniczy Zagłębie Sp. z o.o. w Sosnowcu, protokół kontroli nr WIOŚ-KATOW 212/2016 z 29 czerwca 2016 r.

ustaleń w tym zakresie^{29,30}, jednakże podmioty te poinformowały WIOŚ o sposobie realizacji zarządzeń.

(dowód: akta kontroli str. 99-461)

Działania podejmowane przez WIOŚ w ramach nadzoru nad hałdami aktywnymi termicznie w okresie objętym kontrolą obejmowały:

- w Zabrze Mikulczycach, przy ul. Kopalnianej – 1/R – WIOŚ, w związku z interwencjami mieszkańców, dotyczącymi uciążliwości zapachowych i nadmiernego pylenia, powodowanych prowadzeniem prac związanych z wydobywaniem odpadów górniczych z hałdy, przeprowadził w 2014 r. kontrolę u wykonawcy³¹. Ponadto, w marcu i kwietniu 2014 r. WIOŚ prowadził pomiary jakości powietrza własnym wozem emisyjnym. Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że: *Wyniki pomiarów wykazały podwyższone stężenia tlenu węgla, pyłu zawieszonego, dwutlenku siarki, tlenków azotu, jednak nie przekroczyły wartości dopuszczalnych. WIOŚ przekazał ustalenia Marszałkowi, który prowadził postępowanie w sprawie ograniczenia Spółce (...) decyzji pozwolenia na wytwarzanie odpadów i zezwolenia na ich przetwarzanie w związku z rozbiórką hałdy 1/R (...). WIOŚ dwukrotnie zwracał się do wykonawcy robót³² o informację o stanie termicznym hałdy. W czerwcu 2016 r. Spółka poinformowała WIOŚ o zakończeniu przedsięwzięcia. WI wyjaśnił, że od tego czasu Inspektorat nie podejmował działań nadzorczych w odniesieniu do tego obiektu, ponieważ nie wpłynęły nowe interwencje.*

(dowód: akta kontroli str. 539-548, 668-671, 681-698)

- w Rydułtowach, przy Szybie Leon II – „Szarlota” – WI wyjaśnił, że: *Z materiałów dostarczonych do WIOŚ w marcu 2017 r. przez Burmistrza miasta Rydułtowy wynikało, że firma (...) zamierza prowadzić przedsięwzięcie pn. „Rekultywacja i zabezpieczenie przed paleniem zwałowiska skały płonnej w rejonie stożków przy Szybie Leon II”, polegające na wydobywaniu zapożarowanego materiału z hałdy objętej aktywnością termiczną na pow. 11 ha, jego studzeniu i przekazywaniu pozyskanych odpadów pogórniczych odbiorcom zewnętrznym. Zgodnie z założeniami projektowymi oraz zgodnie z decyzją wydaną przez Marszałka w październiku 2016 r. udzielającą zgody na wydobywanie odpadów w postaci zapożarowanego materiału w rejonie stożka nr 2 i zwał płaskiego nr 3, łączna ilość odpadów do wydobycia ma wynieść ponad 3,8 mln Mg. Zamierzenie to, mające na celu przede wszystkim likwidację zapożarowania hałdy, ze względu na ogromną skalę, technologię, uciążliwy transport do odbiorców wydobytego materiału przez miasto, wywołało oburzenie społeczne, w tym pisemny protest Burmistrza, skierowany do Wojewody, Marszałka Województwa, posłów na Sejm RP, Prezydenta RP, Premiera RP, Ministerstwa Środowiska, Inspekcji Sanitarnej RDOŚ, wójtów i burmistrzów okolicznych gmin.*

WIOŚ zwrócił się o przedstawienie aktualnej sytuacji na zwałowisku do wykonawcy,³³ który w odpowiedzi przekazał do Inspektoratu³⁴ obszernie wyjaśnienia dotyczące planowanego przedsięwzięcia i wyniki pomiarów aktywności termicznej hałdy.

WI wyjaśnił też: *WIOŚ przekazał Wojewodzie, Marszałkowi i GIOŚ w Warszawie informację w sprawie planowanej rozbiórki części hałdy Szarlota i zamiaru likwidacji zjawisk termicznych. Marszałek Województwa wszczął postępowanie*

²⁹ Protokół kontroli nr BIB 75/2016. WIOŚ-KATOW 129/2017.

³⁰ Protokół kontroli nr WIOŚ-KATOW 235/2017.

³¹ Protokół kontroli nr WIOŚ-KATOW 214/2014.

³² Pismami nr IN.III.7021.227.2015.zs z 28 grudnia 2015 r. oraz IN.III.7024.55.2016.zs z 16 czerwca 2016 r.

³³ Pismem nr IN.III.2021.37.2017.MW z 29 marca 2017 r.

³⁴ W kwietniu 2017 r.

w sprawie wygaszenia decyzji na rozbiórkę hałdy ze względu na zgłoszone zakończenie działalności gospodarczej przez firmę (...), jednocześnie nie wyraził zgody na przeniesienie praw do tej decyzji innemu podmiotowi. Przedsięwzięcie nie zostało dotychczas rozpoczęte. Ponadto WIOŚ, w ramach nadzoru, zlecił badanie stanu zapożarowania hałdy z wykorzystaniem dronu. Badania zostały przeprowadzone w kwietniu 2017 r. (podczas oblotu wykonane zostały m.in. badania termowizyjne, które potwierdziły istnienie miejsc aktywności termicznej obiektu).

WI wyjaśnił również, że WIOŚ nie prowadził dotychczas kontroli tego obiektu, ponieważ firma (...) nie przystąpiła dotychczas do rozbiórki hałdy, oraz że kontrola została przewidziana do realizacji w 2018 r.

(dowód: akta kontroli str. 668-671, 699-803)

- w Pszowie, hałda „Wrzosa” – Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że hałda: była przedmiotem kontroli WIOŚ w odległych latach 90-tych. WIOŚ nie posiada dokumentacji z tych kontroli. Od tego czasu WIOŚ nie prowadził działań nadzorczych nad tą hałdą, ponieważ nie docierały do Inspektoratu interwencje mieszkańców w tej sprawie.
- w Radlinie, hałda byłej KWK „Marcel” – WI wyjaśnił, że nie była przedmiotem kontroli WIOŚ i działań nadzorczych, ponieważ nie docierały do Inspektoratu interwencje mieszkańców w tej sprawie.

(dowód: akta kontroli str. 668-671, 804-805)

Uwagi dotyczące
badanej działalności

NIK zwraca uwagę, że objęcie nadzorem zarządzających nieczynnymi składowiskami odpadów wydobywczych jest celowe z uwagi na zagrożenia jakie stwarzają one dla środowiska i ludzi, zwłaszcza zwałowiska czynne termicznie. Dodatkowym argumentem przemawiającym za koniecznością objęcia tych zwałowisk szczególnym nadzorem jest fakt, iż zarządzający nimi nie są zobowiązani do prowadzenia ich monitoringu i przekazywania ich wyników do WIOŚ. W ocenie NIK, właściwy nadzór WIOŚ nad podmiotami zarządzającymi tymi składowiskami pozwoli na wczesne wykrycie przejawów ew. aktywności termicznej składowisk, umożliwiając wdrożenie niezwłocznych działań zaradczych.

Ponadto NIK zauważa, że zgodnie z art. 44 ust. 1 ustawy o odpadach wydobywczych WIOŚ jest zobowiązany do sporządzania (aktualizacji) spisu obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych oraz opuszczonych obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, które wywierają negatywny wpływ na środowisko, pomimo iż nie zostało wydane rozporządzenie dotyczące sposobu i częstotliwości aktualizacji spisu. Czynne termicznie hałdy są bez wątplenia obiektami negatywnie oddziałującymi na środowisko oraz zdrowie i życie ludzkie, z uwagi m.in. na emisję SO₂, CO i CO₂ do atmosfery. Tym samym zgłoszenie ich do ujęcia w spisie takich obiektów jest zasadne (celowe).

Opis stanu
faktycznego

4. WIOŚ posiadał dane dotyczące liczby funkcjonujących na terenie województwa czynnych, zamkniętych oraz będących w fazie zamykania obiektów unieszkodliwiania odpadów z wydobywania węgla kamiennego. Według stanu na 26 lutego 2018 r. na terenie właściwości WIOŚ funkcjonowało sześć ouow - każdy zarządzany przez innego posiadacza - w tym dwa czynne ouow (tj. eksploatowane, na których odbywa się unieszkodliwianie [składowanie] odpadów - w procesie oznaczonym w załączniku nr 2 do ustawy o odpadach jako D5³⁵), tj.:

- ouow „Centralne Składowisko Odpadów Górniczych w Knurowie”, zarządzany przez JSW S.A. KWK Budryk w Ornontowicach,

³⁵ Składowanie na składowiskach w sposób celowo zaprojektowany (np. umieszczanie w uszczelnionych oddzielnych komorach, przykrytych i izolowanych od siebie wzajemnie i od środowiska itd.).

- *ouow* „Panewniki” w Mikołowie, zarządzany przez HALDEX S.A. w Katowicach oraz cztery *ouow* zamknięte lub w fazie zamykania (na których nie prowadzi się już składowania odpadów w rozumieniu procesu D5), tj.:
- „Kościelniok” w Pawłowicach, zarządzany przez JSW S.A. KWK „Pniówek” w Pawłowicach,
- „Pochwacie” w Jastrzębiu Zdroju, zarządzany przez JSW S.A. KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie, Ruch „Zofiówka” w Jastrzębiu Zdroju,
- „Waleska” w Łaziskach Górnych, zarządzany przez Polską Grupę Górnictwa S.A. KWK „Bolesław Śmiały” w Łaziskach Górnych,
- Borynia-Jar, Zbiornik 6a” w Świerklanach, zarządzany przez JSW S.A. KWK „Borynia-Zofiówka-Jastrzębie-Ruch „Borynia” w Jastrzębiu Zdroju.

WIOŚ posiadał również dane dotyczące miejsc lokowania odpadów górniczych (hałd, zwałowisk, stawów osadowych). Ich spis został sporządzony w lutym 2011 r. (127 miejsc), a w lutym 2018 r. (w trakcie kontroli NIK) został zaktualizowany (138 miejsc).

(dowód: akta kontroli str. 463-464, 811-853)

Odnośnie obiektów, z których wydobywane były odpady, Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że WIOŚ nie posiada danych o liczbie wszystkich takich obiektów oraz że taką wiedzę posiada wyłącznie *na podstawie decyzji przekazywanych przez organy udzielające zgody na wydobywanie (pozyskiwanie) odpadów z przemysłu wydobywczego węgla kamiennego, wydanych w trybie art. 54 poprzednio obowiązującej ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach lub w trybie art. 144 ustawy z dnia 14 grudnia 2012 o odpadach (co wynika z art. 18 ustawy o odpadach wydobywczych).*

WI wyjaśnił także, że według decyzji będących w posiadaniu WIOŚ, odpady z górnictwa węgla kamiennego zdeponowane na hałdach i zwałowiskach *były lub są wydobywane z 16 obiektów*³⁶.

(dowód: akta kontroli str. 462-468)

Spośród tych 16 obiektów, kontrolami WIOŚ w badanym okresie objęto jeden, tj. w 2017 r. skontrolowano zwałowisko przy ul. Pszczyńskiej w Gliwicach. Kontrolę w zakresie gospodarowania odpadami wydobywczymi przeprowadzono w spółce wydobywającej odpady z tego składowiska. Nie stwierdzono nieprawidłowości.

(dowód: akta kontroli str. 445-461, 537-548)

5. WIOŚ egzekwował od posiadaczy odpadów, prowadzących *ouow*, przesyłanie sprawozdań o wynikach monitoringu obiektu. W latach 2015-2017 sprawozdania, wskazane w art. 27 ust. 4 ustawy *o odpadach wydobywczych*, przedłożyły wszystkie podmioty prowadzące działalność w zakresie *ouow*.

(dowód: akta kontroli str. 475-497)

6. Spośród 16 kontroli przeprowadzonych przez WIOŚ w latach 2015-2017 – dotyczących gospodarowania odpadami pochodzącymi z wydobycia węgla kamiennego – nieprawidłowości stwierdzono w wyniku trzech, przeprowadzonych

³⁶ Ze zwałowiska w Świętochłowicach w rejonie ul. Ceramicznej; ze zwałowisk nr 1 i 2 w Świętochłowicach w rejonie ul. Kolejowej; ze zwałowiska w Świętochłowicach-Lipinach w rejonie ul. Chrobrego; ze zwałowiska w Siemianowicach Śląskich, przy ul. Kapicy; z makroosadnika Bańgów w Siemianowicach Śląskich, przy ul. Zwycięstwa 4; ze zwałowiska w Rudzie Śląskiej w rejonie ul. Antoniego Nowary; ze zwałowiska w Bytomiu, przy ul. Szyby Rycerskiej; ze zwałowiska w Bytomiu w rejonie ul. Strzelców Bytomskich i ul. Dąbrowa Miejska; ze zwałowiska w Zabrze, przy ul. Hagera; ze zwałowiska w Zabrze w rejonie DK88; ze zwałowiska w Zabrze, przy ul. Makoszowskiej; ze składowiska 1/R w Zabrze-Mikulczycach w rejonie ul. Kopalnianej - firma „EKOBERGA”; ze zwałowiska w Katowicach, przy ul. Karolinki i 73 Pułku Piechoty; w Gliwicach, przy ul. Pszczyńskiej; ze zwałowiska w Sosnowcu-Milowicach, przy ul. Baczyńskiego; ze zwałowiska Stożka nr 12 oraz zwału płaskiego nr 3 w Rydlutowach.

w dwóch podmiotach, tj. HALDEX S.A. w Katowicach (podczas dwóch kontroli³⁷) oraz w Zakładzie Górnictwem „Zagłębie” Sp. z o.o. w Sosnowcu.

Nieprawidłowości stwierdzone podczas obydwu kontroli w HALDEX S.A.³⁸ dotyczyły braku pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie odcieków z *ouow*. W wyniku obydwu kontroli WIOŚ wydał zarządzenia pokontrolne³⁹, dotyczące przedstawienia w Śląskim Urzędzie Marszałkowskim operatu wodnoprawnego w celu uzyskania pozwolenia wodnoprawnego na odprowadzanie odcieków z *ouow* „Panewniki” do wód powierzchniowych. Pismem z 10 października 2017 r. HALDEX S.A. poinformował WIOŚ o uzyskaniu przedmiotowego pozwolenia⁴⁰.

(dowód: akta kontroli str. 256, 442, 498-510)

W wyniku kontroli przeprowadzonej w 2016 w Zakładzie Górnictwem „Zagłębie” Sp. z o.o. w Sosnowcu stwierdzono:

- nieprowadzenie ewidencji odpadów⁴¹ i nieterminowe przedłożenie Marszałkowi Województwa Śląskiego zbiorczego zestawienia danych o rodzaju i ilości odpadów, sposobach gospodarowania nimi oraz o instalacjach i urządzeniach służących do odzysku i unieszkodliwiania tych odpadów. Za popełnienie powyższych czynów zabronionych udzielono dwóch pouczeń, wynikających odpowiednio z art. 180 ustawy *o odpadach* oraz art. 180a w związku z art. 237a ustawy *o odpadach*;
- przetwarzanie (wykorzystywanie) odpadów niedopuszczonych decyzją do zasypywania wyrobiska górnictwa⁴², za co WIOŚ, decyzją nr 75/2016zs z 17 października 2016 r. wymierzył administracyjną karę pieniężną w wysokości 3.000,00 zł, która została uregulowana w dniu 28 listopada 2016 r. Ponadto, zarządzeniem pokontrolnym nr 121/16/2016 z 4 lipca 2016 r. zobowiązano Zakład do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości, związanych z ewidencją odpadów. Zakład, pismem z 30 sierpnia 2016 r. poinformował WIOŚ o realizacji zarządzenia.

(dowód: akta kontroli str. 301-302, 498, 500-501, 511-518)

7. Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że: *WIOŚ nie otrzymywał żadnych zawiadomień od posiadaczy odpadów prowadzących obiekt unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, o zdarzeniach, które mogły mieć wpływ na stateczność tych obiektów oraz o wszelkich istotnych niekorzystnych skutkach dla środowiska, ujawnionych w wyniku kontroli i monitoringu ww. obiektów w fazie eksploatacji bądź po zamknięciu (art. 28 ust. 1 ustawy o odpadach wydobywczych).*

W związku z powyższym WIOŚ nie ustalał, w oparciu o dyspozycję art. 28 ust. 4 wyżej cytowanej ustawy, posiadaczom odpadów prowadzącym *ouow* odrębnych terminów składania sprawozdań o wynikach monitoringu.

(dowód: akta kontroli str. 498, 501)

8. W okresie objętym kontrolą WIOŚ nie przeprowadzał kontroli w trybie art. 29 ust. 1 ustawy *o odpadach wydobywczych*, tj. poprzedzających wydanie przez właściwe organy zgody, w drodze decyzji, na zamknięcie *ouow* lub jego części. Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że dla czterech *ouow* decyzje zezwalające na

³⁷ W 2015 i 2017 r.

³⁸ Protokół kontroli WIOŚ-KATOW. 429/2015 z 30 grudnia 2015 r. oraz WIOŚ-KATOW. 129/2017 z 14 czerwca 2017 r.

³⁹ Nr 3/2016/zs z 8 stycznia 2016 r. oraz nr 57/2017/zs z 21 czerwca 2017 r.

⁴⁰ Wydanego przez Marszałka Województwa Śląskiego decyzją z 29 września 2017 r.

⁴¹ W wyniku prowadzonej działalności, związanej z pracami geologicznymi w celu udostępnienia złoża węgla kamiennego wytworzono w 2015 r. oraz w okresie styczeń – czerwiec 2016 r. min. 1200 m³ odpadów wydobywczych o kodzie 01 01 02 oraz 3,5 ton złomu.

⁴² Zakład wydobyte odpady wydobywcze wykorzystał do zasypywania wyrobiska technologicznego (wykonanego pod dachem wentylacyjno – badawczą). Celem zasypywania ww. wyrobiska wykorzystano również zakupione odpady w ilości 2.693,92 ton – gruz ceglany i betonowy pochodzący z rozbiórek i remontów.

zamknięcie zostały wydane w latach wcześniejszych⁴³, z czego dla dwóch obiektów jeszcze przed wejściem w życie ustawy *o odpadach wydobywczych*, tj.:

- ouow „Pochwacie” w Jastrzębiu Zdroju – decyzja Wojewody Śląskiego z 20 września 2007 r., znak ŚR-II-6627/3/1/07,
- ouow „Waleska” w Łaziskach Górnych - decyzja Wojewody Śląskiego z 12 lutego 2007 r., znak ŚR-II-6627/4/05/8/07.

WI wyjaśnił również, że przed wydaniem przez organ decyzji wyrażającej zgodę na zamknięcie, WIOŚ, na wniosek Wojewody Śląskiego, w trybie art. 54 ust. 3 poprzednio obowiązującej ustawy *o odpadach*⁴⁴, przeprowadził kontrole składowisk odpadów pogórnich „Pochwacie” (w lipcu 2007 r.) oraz „Waleska” (w październiku 2007 r.).

WI podał także, że harmonogramy zamykania składowisk, określone w ww. decyzjach, przewidywały zamykanie i rekultywację składowiska „Pochwacie” w latach 2007-2017, przy czym decyzjami Marszałka Województwa Śląskiego⁴⁵ okres ten wydłużono do końca 2024 r., a składowiska „Waleska” w latach 2007-2011, natomiast decyzjami ww. organu⁴⁶ okres ten wydłużono do grudnia 2012 r. WIOŚ, od zamknięcia ouow „Waleska” w grudniu 2012 r. - do marca 2018 r. nie przeprowadził jego kontroli (co opisano w dalszej części wystąpienia, w sekcji „Ustalone nieprawidłowości”).

Odnosnie dwóch kolejnych zamkniętych ouow, Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że, zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy *o odpadach wydobywczych*, WIOŚ:

- we wrześniu 2008 r. przeprowadził kontrolę w JSW S.A. KWK „Pniówek” w Pawłowicach, zarządzającej ouow „Kościelniok” w Pawłowicach, tj. przed wydaniem przez Marszałka Województwa Śląskiego decyzją nr 1206/OS/2009 z 20 kwietnia 2009 r. zgody na zamknięcie ouow. Harmonogram zamykania obiektu, określony w decyzji organu, przewiduje jego zamykanie i rekultywację w latach 2009-2025,
- w IV kw. 2011 r. przeprowadził kontrolę w JSW S.A. KWK „Borynia-Zofiówka” Ruch Borynia w Jastrzębiu Zdroju, zarządzającej ouow „Borynia-Jar, Zbiornik 6a” w Świerklanach, tj. przed wydaniem przez Marszałka Województwa Śląskiego decyzji nr 3573/OS/2010 z 28 listopada 2011 r. - zgody na zamknięcie ouow. Harmonogram zamykania obiektu, określony w decyzji organu, przewiduje jego zamykanie i rekultywację w okresie listopad 2011 r. do 2024 r..

WI wyjaśnił także, że WIOŚ nie wydawał zarządzeń pokontrolnych dotyczących zamknięcia ww. ouow oraz nie wskazywał innej, niż określonej w obowiązujących przepisach, częstotliwości przedkładania sprawozdania o wynikach monitoringu.

(dowód: akta kontroli str. 519-536)

9. W okresie objętym kontrolą do WIOŚ wpłynęły dwie skargi, dotyczące zasypywania łupkiem kopalnianym gruntów rolnych oraz zbiornika wodnego w Rudoltowicach. W powyższej sprawie do WIOŚ zwrócili się:

- Straż Miejska w Pszczynie – pismem z dnia 4 lutego 2016 r. (odpowiedź WIOŚ z 1 marca 2016 r. informująca m.in. o przeprowadzonych oględzinach),
- Sołtys Rudoltowic w imieniu mieszkańców – pismem z 7 marca 2016 r. (odpowiedź WIOŚ z 22 marca 2016 r. informująca o zaplanowaniu kontroli

⁴³ Wszystkie zostały poprzedzone kontrolą WIOŚ, przy czym WI w wyjaśnieniach podał, że WIOŚ posiada jedynie dokumentację z kontroli przeprowadzonej w 2011 r., dotyczącej zamknięcia ouow „Borynia-Jar, Zbiornik 6a”.

⁴⁴ Z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, ze zm.) – uchylona z dniem 23 stycznia 2013 r.

⁴⁵ Z 22 maja 2014 r. oraz 8 stycznia 2015 r.

⁴⁶ Z 15 kwietnia 2010 r. oraz 17 kwietnia 2012 r.

w Przedsiębiorstwie Górniczym „SILESIA” Sp. z o.o. w Czechowicach-Dziedzicach - wytwórcy łupka kopalnianego, w celu sprawdzenia przestrzegania przepisów w zakresie gospodarowania odpadami).

W wyniku przeprowadzonej kontroli (o której mowa powyżej, w punkcie 3 wystąpienia pokontrolnego) WIOŚ ustalił⁴⁷, że kruszywo łamane, powstające w procesie odzysku odpadów kopalnianych, sprzedawane jest przez przedsiębiorcę jako kamień do celów budowlanych. Inspektorat, pismem z 30 maja 2016 r. zwrócił się do Wojewódzkiego Inspektora Nadzoru Budowlanego w Katowicach z prośbą o pomoc w ustaleniu, czy kruszywo to spełnia wymagania techniczne dla zastosowania do konkretnych celów oraz wymagania określone w przepisach i w normach mających zastosowanie do produktu. W przesłanym do WIOŚ protokole kontroli z 4 lipca 2016 r. Śląski Wojewódzki Inspektor Nadzoru Budowlanego stwierdził, że mimo iż kruszywo mieści się w definicji wyrobu budowlanego i zostało wprowadzone do obrotu, *to jednak nie przestało być odpadem*. Wojewódzki Inspektor wyjaśnił: *w związku z powyższym Inspektorat wystąpił do Burmistrza Pszczyny o podjęcie działań w stosunku do posiadacza odpadów (...), tj. nakazanie usunięcia odpadów z miejsca nieprzeznaczonego do ich składowania lub magazynowania, zgodnie z art. 26 ust. 2 ustawy o odpadach*. Burmistrz Pszczyny wszczął postępowanie i decyzją z kwietnia 2017 r. nałożył na przedsiębiorcę obowiązek niezwłocznego zebrania oraz przetransportowania odpadów do miejsca przeznaczonego do ich składowania. *W* w wyjaśnieniach podał, że: *Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Bielsku-Białej, po rozpatrzeniu odwołania od tej decyzji skierowało sprawę do ponownego rozpatrzenia przez Burmistrza Pszczyny. Sprawa w toku.*

(dowód: akta kontroli str. 523, 552-601)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki, w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Mimo upływu ponad 5 lat od zamknięcia *ouow*, Inspektorat nie przeprowadził kontroli *ouow* „Waleska” w Łaziskach Górnych, o której mowa w art. 42 ust. 1 ustawy o odpadach wydobywczycy. Skutkiem powyższego WIOŚ nie posiadał wiedzy na temat zgodności stanu faktycznego zamkniętego *ouow* ze danymi przedstawianymi w sprawozdaniach z monitoringu sporządzanych w cyklach rocznych przez KWK „Bolesław Śmiały”.

Wyjaśniając przyczyny powyższego Wojewódzki Inspektor, podał, że: *WIOŚ otrzymał informację w tym zakresie z Kopalni „Bolesław Śmiały” w tzw. „ankiecie składowiska” w 2013 r. (takie ankiety, wg wzoru opracowanego przez GIOŚ na potrzeby prowadzenia tzw. Bazy składowisk, były przekazywane przez zarządzających składowiskami po zakończonym roku kalendarzowym). Ankiety z 2013 r. (przedstawiającej dane za 2012 r.) nie ma już w zasobach WIOŚ, ale w posiadanej ankiecie z 2015 r. i 2016 r. znajduje się informacja potwierdzająca zakończenie w 2012 r. eksploatacji (prac) na składowisku oraz określenie statusu składowiska jako „zamknięte”. Zarządzająca tym obiektem Kopalnia „Bolesław Śmiały” pismem z dnia 09.03.2018 r. (w trakcie kontroli NIK) poinformowała WIOŚ w Katowicach, że m.in. na składowisku „Waleska” roboty związane z rekultywacją techniczną i biologiczną zostały zakończone w latach ubiegłych. Aktualnie Kopalnia prowadzi jedynie prace pielęgnacyjne na tym składowisku. Ponadto Kopalnia przedstawiła w Inspektoracie kopię pisma skierowanego dnia 10.01.2018 r. do Starostwa Powiatowego w Mikołowie - Wydział Gospodarki Mienia i Ochrony Środowiska, w którym poinformowała, że zgodnie z posiadanymi decyzjami na zamknięcie m.in. składowiska „Waleska”*

⁴⁷ Protokół kontroli nr BIB 75/2016 z 17 maja 2016 r.

w Łaziskach Górnych, zakończyła rekultywację tego obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych w ubiegłych latach. W związku z powyższym, zgodnie z art. 22 ust. 3 ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, Kopalnia nie posiada gruntów podlegających ww. przepisom. Należy zaznaczyć, że według rozpoznania prowadzonego przez WIOŚ, Kopalnia nie posiada żadnych dokumentów (np. protokołu odbioru końcowego prac rekultywacyjnych na ouow „Waleska”) potwierdzających zakończenie robót na tym obiekcie; dlatego w korespondencji posługuje się sformułowaniem - „w latach ubiegłych”. Prowadzony przez Kopalnię monitoring obiektu, którego wyniki są przekazywane do WIOŚ w Katowicach wykazuje, że stężenia badanych wskaźników w wodach powierzchniowych i podziemnych utrzymują się na zbliżonym poziomie. Inspektorat uznał, że zamknięty obiekt nie wymaga przeprowadzenia kontroli w trybie pilnym po zakończeniu rekultywacji; będzie skontrolowany w miarę posiadanych możliwości czasowych i kadrowych. Wynika to z ograniczeń w tym zakresie w Zespole ds. Gospodarki Odpadami Wydziału Inspekcji, obciążonej ogromną ilością zadań ustawowych w innych obszarach związanych z zagadnieniami gospodarki odpadami, w której problemy związane z odpadami wydobywczymi stanowią niewielki odsetek. Informacja o brakach kadrowych, utrudniających realizację wszystkich zadań nałożonych na Inspekcję była przedmiotem wielu rozmów oraz korespondencji (wystąpień) kierowanych do Wojewody oraz Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, którzy zostali poinformowani o pilnej potrzebie dokonania wzmocnień kadrowych (...).

(dowód: akta kontroli str. 602-624)

NIK odnosząc się do powyższych wyjaśnień wskazuje, że ouow „Waleska” znajduje się w sporządzonym w 2012 r. spisie zamkniętych ouow oraz opuszczonych ouow, które wywierają negatywny wpływ na środowisko lub mogą stać się w średnio – lub krótkoterminowej perspektywie poważnym zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi lub zagrożeniem dla środowiska. W świetle powyższego, wskazany przez IW argument o ograniczeniach kadrowych nie może stanowić usprawiedliwienia braku nadzoru nad tego typu obiektami, a w szczególności braku kontroli do przeprowadzenia której zobowiązuje art. 42 ust. 1 ustawy o odpadach wydobywczych.

2. WIOŚ nie przeprowadzał analiz prawdopodobieństwa naruszenia wymagań ochrony środowiska przez zarządzających istniejącymi na terenie województwa śląskiego składowiskami odpadów wydobywczych, o których mowa w art. 78 a ust. 1 nieobowiązującej już ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej⁴⁸

W wyjaśnieniach WI podał: Nawiązując do przepisu art. 78 ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, WIOŚ nie był informowany przez organy lub osoby interweniujące o nieprawidłowościach w zakresie wykonywania działalności gospodarczej niezgodnie z przepisami przez prowadzących te obiekty. Do Inspektoratu nie były zgłaszane naruszenia, które mogłyby powodować zagrożenie życia lub zdrowia, niebezpieczeństwa powstania szkód majątkowych w znacznych rozmiarach lub naruszenia środowiska, w wyniku wykonywania działalności związanej z prowadzeniem obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych. Nie było więc podstaw do zastosowania art. 78a ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, tj. wykonania analizy prawdopodobieństwa naruszenia wymagań ochrony środowiska przez zarządzających obiektami unieszkodliwiania odpadów

⁴⁸ Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.

wydobywczym. W związku z powyższym, ouow ujęte w „Spisie obiektów unieszkodliwiania odpadów wydobywczych, które wywierają negatywny wpływ na środowisko”, sporządzonym przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy w 2012 r. nie były przedmiotem omawianych analiz.

Wojewódzki Inspektor wyjaśnił również, że: Czynne (2 obiekty) i zamknięte lub w fazie zamknięcia (4 obiekty) obiekty unieszkodliwiania odpadów wydobywczych znajdujące się na terenie woj. śląskiego, biorąc pod uwagę art. 6 ustawy o odpadach wydobywczych, nie należą do ouow kategorii A (na których składowane są lub były odpady niebezpieczne), lecz do tzw. pozostałych obiektów, ponieważ odpady wytwarzane w procesie wydobywania i wzbogacania węgla kamiennego należą do odpadów innych niż niebezpieczne.
(dowód: akta kontroli str. 8,12)

NIK odnosząc się do powyższych wyjaśnień, a w szczególności do argumentu, że znajdujące się na terenie województwa śląskiego dwa czynne ouow i cztery będące w fazie zamykania lub zamknięte nie są ouow zakwalifikowanymi do obiektów kategorii A, wskazuje, że zgodnie z art. 57 ust. 2 ustawy o odpadach wydobywczych z dniem wejścia w życie ww. ustawy zamknięte obiekty, na których składowane były wyłącznie odpady wydobywcze stają się obiektami unieszkodliwiania odpadów wydobywczych w rozumieniu ustawy. Tym samym na terenie województwa nie znajdowało się tylko sześć ouow lecz 138 miejsc składowania odpadów wydobywczych, będących ouow w rozumieniu ww. ustawy. Pomimo, iż odpady pochodzące z wydobywania węgla kamiennego są zakwalifikowane do odpadów obojętnych lub innych niż niebezpieczne, prawdopodobieństwo ich negatywnego oddziaływania na środowisko jest wysokie z uwagi na częste przypadki zapożarowania, szczególnie w przypadku eksploatacji tych składowisk.

W świetle powyższego oraz z uwagi na skalę występowania ouow na Śląsku NIK nie podziela stanowiska WI w kwestii braku podstaw do sporządzania analiz prawdopodobieństwa naruszenia wymagań ochrony środowiska przez zarządzających (eksploatujących) istniejącymi na terenie województwa śląskiego składowiskami odpadów wydobywczych, a w szczególności argumentu, że nie był informowany przez organy lub osoby interweniujące o nieprawidłowościach w zakresie wykonywania działalności gospodarczej niezgodnie z przepisami przez prowadzących (eksploatujących) te obiekty.

3. WIOŚ przekazał nierzetelne dane do Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska dotyczące aktualności spisu ouow oraz opuszczonych ouow, które wywierają negatywny wpływ na środowisko lub mogą stać się w średnio- lub krótkoterminowej perspektywie poważnym zagrożeniem dla zdrowia i życia ludzi lub zagrożeniem dla środowiska, sporządzonego w 2012 r. przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, w oparciu o dyspozycję art. 44 ust. 3 ustawy o odpadach wydobywczych.

Pismem nr In.III.021.17.2014.zs z dnia 4 marca 2014 r. poinformował GIOŚ, że w 2013 r. w województwie śląskim nie nastąpiły zmiany w wykazie sporządzonym w 2012 r. Tymczasem w 2012 r. jeden z obiektów umieszczonych w spisie, tj. ouow po KWK „Dymitrow” został rozebrany.

(dowód: akta kontroli str. 639)

Wojewódzki Inspektor wyjaśnił, że w związku z przygotowywanym przez Ministerstwo Środowiska sprawozdaniem z wykonania Dyrektywy 2006/21/WE, GIOŚ pismem z dnia 19 stycznia 2018 r. zwrócił się do WIOŚ w Katowicach

o kolejną aktualizację „Spisu ...”, przedkładając tabelę zawierającą spis tych obiektów znajdujących się na terenie woj. śląskiego, opracowaną w 2012 r. Po rozpoznaniu dokonanym przez WIOŚ ustalono m.in., że obiekt z poz. 7, tj. składowisko byłej KWK „Dymitrow”, będące w zasobach Spółki Restrukturyzacji Kopalń S.A., zostało rozebrane w 2012 r. Pismem z 25 stycznia 2018 r. WIOŚ przekazał do GIOŚ tabelę „Spisu ...”, wskazując aktualny stan zagospodarowania składowisk wymienionych w spisie z 2012 r.

(dowód: akta kontroli str. 628, 662-667)

IV. Uwagi i wnioski

Przedstawiając powyższe oceny wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. *o Najwyższej Izbie Kontroli*⁴⁹, zwraca uwagę na obowiązek wynikający z art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. *Prawo przedsiębiorców*⁵⁰, tj. przeprowadzania analiz prawdopodobieństwa naruszenia prawa w ramach działalności gospodarczej przed sporządzeniem planów kontroli przedsiębiorców.

Wnioski pokontrolne

Jednocześnie Najwyższa Izba Kontroli wnosi o przeprowadzenie kontroli *ouow* „Waleska” w Łaziskach Górnych zgodnie z obowiązkiem wynikającym z art. 42 ust. 1 ustawy *o odpadach wydobywczych*.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy *o NIK* kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy *o NIK* proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwagi i wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Katowice, dnia 28 czerwca 2018 r.

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

**Kontroler nadzorujący
Aleksander Górniak
Gł. specjalista kontroli państwowej**

.....

⁴⁹ Dz. U. z 2017 r. poz. 524, ze zm., zwaną dalej „ustawą o NIK”.

⁵⁰ Dz. U. z 2018 r. poz. 646.